

تحلیل عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد سکونتگاه‌های غیررسمی (مورد مطالعه: محله شیرآباد زاهدان)

مریم کریمیان بستانی^{۱*}، مهیار میر ۲ و داود شهرکی^۳

^۱گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)

^۲گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

^۳گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

چکیده

توسعه مشاغل یا کسب و کارهای خرد شهری به علت برخورداری از ماهیت و مزایای خاص، با استقبال متخصصان توسعه شهری روبرو شده، به گونه‌ای که برخی متخصصان آن را مهمترین راهکار جهت توسعه سکونتگاه‌های غیررسمی در نظر می‌گیرند. در این راستا هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌های غیررسمی، با تاکید بر شیرآباد زاهدان می‌باشد. تحقیق حاضر، از لحاظ هدف کاربردی، ماهیت و روش توصیفی و تحلیلی و بنیان آن مبتنی بر روش تحقیق کیفی است. به منظور شناسایی و گردآوری اطلاعات در ارتباط با عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد سکونتگاه‌های غیررسمی، با روش اکتشافی و از طریق مصاحبه به شیوه نیمه ساختار یافته، از ۵۰ نفر از کارآفرینان در محله شیرآباد پرسش به عمل آمد. جهت تحلیل داده‌ها، از سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری، کدگذاری گزینشی، استفاده شد. در نهایت مقوله‌ها را بر اساس نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته شد. نتایج پژوهش نشان داد، ۴۴ رمز در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌های غیررسمی زاهدان استخراج و ۹ شاخص به دست آمده از متخصصین مقایسه و بررسی تحلیلی شد. این ۹ شاخص در چهار مقوله (اقتصادی و اجتماعی، زیرساختی، برون سازمانی، درون سازمانی، سرمایه اجتماعی و سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری) جای می‌گیرند.

واژه‌های کلیدی: پایداری، کسب و کارهای خرد، سکونتگاه‌های غیررسمی، محله شیرآباد زاهدان

مقدمه و مبانی نظری

در سال‌های پایانی هزاره دوم و آغازین سال‌های هزاره سوم، مسئله حاشیه‌نشینی، به عنوان یک معضل جهانی، گریبانگیر بسیاری از کشورهای در حال توسعه و صنعتی شده است، بسیاری معتقدند که مسئله معیشت، از مهمترین عوامل پشت پرده و حتی به طور غیرمستقیم، اصلی‌ترین عامل در بحث اسکان غیررسمی است. در واقع، اشتغال و دستیابی افراد به شغل مورد نظر از نیازهای اساسی یک جامعه است. یکی از اهداف کلان توسعه در اغلب کشورها، و از جمله ایران، کاهش بیکاری و توسعه فعالیت‌های شغلی است. بیکاری یک پدیده مخرب اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی به شمار می‌رود و رفع آن همواره از دغدغه‌های اساسی برنامه‌ریزان است. اشتغال و بیکاری از موضوعات اساسی اقتصاد هر کشور است، به گونه‌ای که افزایش اشتغال و کاهش بیکاری از شاخص‌های توسعه یافتگی جوامع تلقی می‌شود. مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ اعلام کرد ۳۹/۴ درصد جمعیت در سن کار از نظر اقتصادی فعالند و نرخ بیکاری حدود ۱۲/۴ درصد است. در این میان کسب و کارهای خرد از عوامل مهم اشتغال زایی به شمار می‌روند. از این رو توجه به این نوع فعالیت‌ها افزایش یافته است (رزمجو و مقصودی، ۱۳۹۸). در واقع هسته اصلی فرایند حرکت جوامع، حرکت به سوی یک اقتصاد رقابتی، ایجاد بخش خصوصی، توسعه و ایجاد کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌باشد. از جمله کارکردهای منحصر به فرد این کسب و کارها، اشتغال‌زایی، توزیع ثروت در جامعه، توسعه‌ی مناطق حاشیه‌ای، تامین تولیدات مورد نیاز کشورها، تربیت نیروی انسانی مورد نیاز صنایع و کسب و کارهای بزرگ است. امروزه کسب و کارهای خرد و متوسط علاوه بر کارکردهای پیشین خود، کانون اصلی توسعه‌ی کشورها به حساب می‌آیند و حمایت‌های گسترده‌ای توسط موسسات دولتی و عمومی از آنها به عمل می‌آید (خشنودی فر و همکاران، ۱۳۸۹). بررسی سهم کسب و کارهای خرد و متوسط در میزان اشتغال، ایجاد ارزش افزوده و تولید ناخالص داخلی کشورها در جهان حاکی از آن است که بیش از ۹۵ درصد کل اشتغال ایجاد شده متعلق به این نوع کسب و کارها است. به عنوان مثال، تا سال ۱۹۹۸، در ۲۱ کشور عضو اپک حدود ۴۰ میلیون کسب و کار خرد و متوسط وجود داشت که بین ۳۰ تا ۶۰ درصد تولید ناخالص داخلی این کشورها و بیش از ۸۰ درصد اشتغال را ایجاد می‌نمودند (حجی و پاسبانی، ۱۳۸۸). در بسیاری از کشورها، شرکت‌ها و کسب و کارهای خرد در جهت اشتغال‌زایی و توزیع درآمد نقش قابل توجه ایفا می‌کنند. ایجاد و توسعه کسب و کارهای خرد سیاستی مهم در ایجاد مشاغل جدید، تسریع بهبود اوضاع اقتصادی، و رشد کشورها به شمار می‌رود (Garavan et al, 1994). کسب و کارهای خرد با چهار مجرای کارآفرینی، نوآوری، تغییر فناوری پویایی صنعت، و در نهایت ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد بر اقتصاد جهانی تاثیر می‌گذارند. اما، به دست آوردن وجوه، جهت راه‌اندازی و تداوم و پایدارسازی این نوع مشاغل و کسب و کارها، همواره معضلی برای کارآفرینان است. در این راستا، توسعه پایداری کسب و کار از خلاقیت در توسعه محصول، فرایندها و بازار با توجه به سه فاکتور اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی نشأت می‌گیرد. برای رسیدن به توسعه پایدار، حکومتی لازم است که سیاست‌هایش در راستای پایداری ملی باشد و همین طور شرکت‌ها را تشویق به سیاست‌گذاری در راستای توسعه پایداری کند. این دو جنبه موجب تولید محصولات (کالاها و خدمات) پایدار، مصرف پایدار و در نهایت رسیدن به توسعه پایدار کسب و کار جهانی می‌شود. مدیریت پایدار شرکت‌های در حال توسعه، بر این فرض استوارند که جنبه‌های مربوط به توسعه پایدار در استراتژی و عملیات سازمان را به چالش بکشند و شیوه‌های مدیریت پایدار و محصولات جدید در بازار و منابع تقاضا، در حال نوآوری مدل‌های کسب و کار جدید و منابع می‌باشند (Lacy et al, 2010). باید بیان داشت که پایداری مشاغل خرد از آن جهت اهمیت دارد که نشان می‌دهد پایداری کسب و کارها یکی از موضوعات مهم و زیربنایی کشورها و شاخصی برای توسعه رفاه ملتها محسوب می‌شود. در این راستا سکونتگاه‌ها غیررسمی در شیرآباد زاهدان، سهم جمعیت فعالی در آن، از کل جمعیت معادل ۲۳/۰۴ درصد می‌باشد. بر خلاف بسیاری از محلات حاشیه نشین که سهم جمعیت فعال در آنها زیاد است. شیرآباد از جمعیت فعال نسبتاً کمی برخوردار است. بالا بودن نرخ زاد و ولد و در نتیجه جوانی جمعیت از یک طرف و همچنین بالا بودن سهم زنان خانه‌دار که عملاً از گروه جمعیت فعال اقتصادی خارج می‌شوند، به ویژه به علت تعدد زوجه در این منطقه از طرف دیگر موجب می‌شوند تا سهم جمعیت فعال اقتصادی در این ناحیه پایین باشد. در این سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، تعداد کمی از اعضای خانوارها در بخش دولتی / عمومی یا شرکت‌های دولتی / عمومی شاغل هستند.

شواهدی نیز از فعالیت تولیدی در خانه‌هایشان به دست آمده است. بنابراین با نگاهی به وضعیت اقتصادی، کارآفرینی و یا به عبارتی کسب و کارهای خرد علاوه بر افزایش قابلیت‌های افراد، در ایجاد فرصت‌های شغلی و درآمدزایی مردم نیز بسیار موثر است. از این رو در این مقاله تلاش بر آن است، تا به بررسی عوامل موثر در راستای پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌های غیررسمی شیرآباد زاهدان پرداخته شود.

پیشینه پژوهش

محترم و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی تحت عنوان، نقش نهادهای حمایتی در توسعه کارآفرینی: مطالعه طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد امام خمینی (ره)، به این نتایج دست یافتند، مهمترین عوامل موثر بر استقبال مددجویان از طرح‌های اشتغال‌زا، شامل آگاهی مددجو از وجود طرح، تجربه خوب سایر مددجویان، مناسب بودن مدت بازپرداخت وام اشتغال، اعتماد و اطمینان مددجو نسبت به پرداخت وام، رسیدن به خودکفایی در زمان کوتاه، رضایت از روند آسان دریافت وام‌های اشتغال و ایجاد مهارت‌های کارآفرینانه در مددجو بودند. سعاد و دانش زاده (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان، شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر پایداری کسب و کار در طبقات مشاغل خرد (مطالعه موردی: کمیته امداد خمینی (ره) استان مازندران)، به این نتایج دست یافتند، بالاترین اولویت برای گزینه دسترسی به منابع مالی مناسب مربوط به معیار مالی و اقتصادی و پایین‌ترین اولویت برای گزینه نقش دستگاه‌های حمایتی و بازاریابی مربوط به معیار محصول و بازار می‌باشد. رزمجو و مقصودی (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان، طراحی الگوی پایدار سازی کسب و کارهای خرد اجتماعی مددجویان کمیته امداد خمینی (ره)، به این نتایج دست یافتند، بیشترین تاثیر مستقیم بر پایدارسازی کسب و کارهای خرد اجتماعی مربوط به راهبردها با شدت ۰/۱۸ است. دومین متغیر عوامل مداخله‌گر با شدت ۰/۱۶ دارای تاثیرگذاری منفی است. عوامل زمینه‌ای با شدت ۰/۱۲ و عوامل علی با شدت ۰/۱۰ دارای تاثیرگذاری مثبت و معنادار بر پایدارسازی کسب و کارهای خرد اجتماعی است. الگوی ارائه شده با ضریب تعیین ۰/۴۷ حدود ۴۷ درصد مجموع تغییرات پایدار سازی کسب و کارهای خرد اجتماعی را تبیین می‌کند. کلاول (۲۰۱۲)، در پژوهشی به تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر ارتقای اشتغال روستایی در جنوب نیجر به پرداخت و به این نتیجه رسید که متغیرهایی مثل آموزش و پرورش، اندازه مزرعه، حمایت اعضای خانواده و میزان سرمایه‌گذاری‌ها تاثیر مثبتی در ایجاد اشتغال روستایی داشته‌اند. گابریل و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهش خود تحت عنوان، کنترل هزینه برای پایداری کسب و کار به این نتیجه دست یافتند، مسئولیت‌های اجتماعی و زیست محیطی دارای مزایایی مانند جذب و حفظ کارکنان با کیفیت بالا، کاهش حوادث زیست محیطی و بهبود ایمنی کارکنان، بهداشت و بهبود بهره‌وری و کاهش هزینه‌های عملیاتی، بالا بردن تصور کارکنان با مشتریان و سرمایه‌گذاران اجتماعی و در نهایت آگاه بودن با مفهوم مستقیم ارزش بازار و درآمد برای کنترل پایداری کسب و کار مناسب است.

مبانی نظری

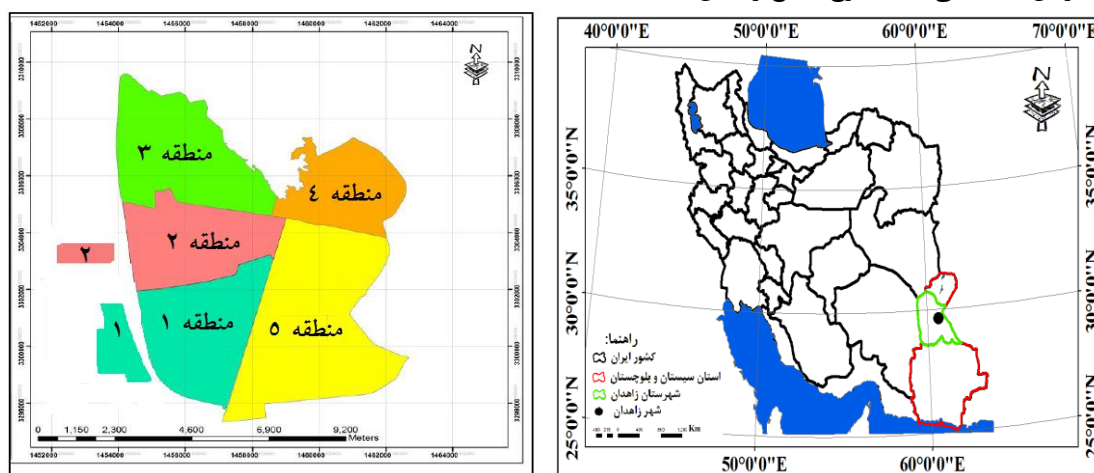
تاثیرگذاری کسب و کارهای خرد در اقتصاد کشورها را همواره صاحب‌نظران بررسی کرده‌اند و نتایج نشان می‌دهد نقش کسب و کارهای خرد، به سبب تاثیر عظیم آن‌ها در اقتصادهای ملی کشورها، بسیار پررنگ است (Honjo and Harada, 2006). بر اساس مطالعات انجام شده، این گونه کسب و کارها توانایی پاسخگویی سریع به تغییرات بازار و نیازهای مشتری را دارند (Zhang et al, 2006) و به آسانی می‌توانند خود را با شرایط جدید هماهنگ کنند. در واقع آنها رفتاری پویا در مواجه شدن با شرایط متغیر محیطی دارند (Sarosa, 2007). عوامل مختلفی از قبیل محیط مساعد، منابع مالی، فعالیت‌های بازاریابی و فروش، به‌کارگیری مناسب فناوری اطلاعات و... بر عملکرد و پایداری کسب و کارهای خرد تاثیر دارند (Ijose, 2010). همچنین شرکت‌های کوچک و متوسط برخوردار از صفت رشد دارای چالش‌های نیاز به تصمیم‌گیری سریع مدیران، گسترش سریع نیازها و انتظارات شغلی، کارمندی و آموزش افراد جدید، تغییرات دائمی در شرکت، و محدودیت منابع هستند. بخش عمده چالش‌های اشاره شده ماهیتاً مربوط به مدیریت منابع انسانی است (Rauch and Hatak, 2016).

کسب و کارهای خرد با چهار مجرای کارآفرینی؛ نوآوری، تغییر فناوری پویایی صنعت، و در نهایت ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد بر اقتصاد جهانی تاثیر می‌گذارند. اما، به دست آوردن وجوه، جهت راه اندازی و تداوم و پایدارسازی این نوع مشاغل و کسب و کارها، همواره معضلی برای کارآفرینان است. پایدارسازی کسب و کار با ایجاد درک مشترک از طریق کسب و کار، امکان تجزیه و تحلیل، بهبود مدیریت کسب و کار، و ایجاد چشم‌انداز روشن موجب می‌شود شرکت‌ها با طرح‌ها و ایده‌های خود زمینه ورود به بازار را فراهم آورند و در نتیجه امکان حفظ و ارتقای موقعیت آنها در بازارهای داخلی و جهانی ایجاد شود (Johnson et al, 2008).

از نظر یونید و مشاغل پایدار حداقل پانزده مشخصه دارند، از جمله درآمد کافی و مدت ماندگاری بیش از ۵ سال و توسعه مستمر کی و کیفی و عدم ایستایی و تناسب آن با تخصص. علاوه بر آن شاخص‌های تناسب با توانایی‌ها و تخصص افراد، تطبیق با استانداردها، تنوع محصول نهایی، اشتغال‌زا بودن، تناسب با محیط زیست، تامین مواد اولیه، وجود تکنولوژی مناسب، وجود نیروی انسانی متخصص، قابلیت صادرات، وجود ظرفیت مناسب و خالی، تمایل مشتریان به بهره‌گیری از محصول، و وجود مزیت منطقه‌ای مناسب را می‌توان به آن افزود. مولفه‌های پایداری کسب و کار را باید در قیمت تمام شده، تامین منابع مالی، تامین نیازهای بازار، بهره‌گیری از تکنولوژی، بهره‌گیری از حداکثر ظرفیت، ضرورت توجه به حوزه‌های بالادستی مشاغل، سازماندهی مشاغل، تخصصی شدن و ارزیابی و نظارت جستجو کرد (Aidis, 2005).

موقعیت منطقه مورد مطالعه

شهر زاهدان مرکز استان سیستان و بلوچستان می‌باشد، و در شمال استان واقع شده است. زاهدان در ۶۰ درجه و ۵۳ دقیقه شرقی و ۲۹ درجه و ۲۸ دقیقه شمالی قرار گرفته است. ارتفاع زاهدان در ایستگاه هواشناسی به ۱۳۷۰ متر از سطح آب‌های آزاد می‌رسد. این شهر در دشتی صاف و هموار با شیب ملایم در حدود ۲۵ درجه که کوه‌هایی کم و بیش مرتفع و خشن آن را محصور کرده‌اند، قرار گرفته است. بوسیله معابری در قالب دره‌های تکنوتیکی بسوی شمال و شمال غرب و جنوب و جنوب شرق به خارج راه می‌یابد. قسمت‌های جنوب و جنوب غربی این شهر دارای ارتفاع بلندی بوده در حالیکه هرچه به سمت شمال پیش می‌رویم ارتفاع آن کاهش می‌یابد. این شهر بوسیله خطوط ارتباط فراوانی به نقاط مختلف استان مرتبط می‌باشد. راه نصرت آباد و بم، راه زابل و حرمک، مشهد، راه خاش و ایرانشهر، راه میرجاوه و راه‌های فرعی دیگر به ویژه راه‌آهن بطرف میرجاوه از آن جمله می‌باشد (طرح جامع زاهدان، ۱۳۹۰، ۷).

شکل (۱): موقعیت شهر زاهدان در استان سیستان و بلوچستان

شکل (۲): مناطق پنجگانه شهرداری شهر زاهدان

زاهدان یکی از شهرهای کم برخوردار کشور به لحاظ برخورداری از امکانات و خدمات رفاهی برای ساکنین تلقی می‌شود. مرزی بودن شهر، اشتراکات فرهنگی با دو کشور افغانستان و پاکستان، خط ترانزیت کالا و مواد مخدر باعث عدم برخورداری شهر از پتانسیل‌های مؤثر بر زندگی شهری شده است؛ به طوری که اغلب مهاجرین داخلی و خارجی شهر به علت مشکلات مالی، حاشیه شهر را که به عنوان مأمن اختیار کرده‌اند که این ساختارها بیشتر در قسمت شمال و شمال شرقی و شمال غربی شهر

واقع شده‌اند (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۸۳). یکی از محله‌هایی که به صورت اسکان غیررسمی واقع شده محله شیرآباد با ۵۹۲۳۹ نفر جمعیت در انتهای شمال شرقی محدوده قانونی شهر زاهدان است. در پی وقوع انقلاب و پس از آن آغاز جنگ‌های داخلی افغانستان، زاهدان به علت نزدیکی به افغانستان و وجود تشابهات فرهنگی، به اولین سر منزل آواره‌های افغانستانی تبدیل شد. به تدریج تعداد بیشتری از آواره‌های افغانستانی به دلیل عدم توانایی مالی برای خرید مسکن و یا پرداخت اجاره در داخل شهر، به مناطق حاشیه‌ای روی آوردند. به این ترتیب با گسترش روز افزون آلونک‌نشینی و کپرنشینی، زمینه‌های ایجاد محله شیرآباد فراهم آمد، که ساختار کالبدی آن از دو الگوی روستایی درون شهری (بخش قدیمی شیرآباد) و خانه‌های متعارف اما خودساخته و زیر سطح استاندارد تهیدستان نامتشکل شهری تشکیل شده است (پیران، ۱۳۸۲).

روش تحقیق

هدف از انتخاب روش تحقیق، بهبود عملیات مربوط به تحقیق در مسائل و جریاناتی است که گونه‌ای مرتبط به تحقیق می‌شود. منظور از روش تحقیق، چهارچوب کلی پژوهش جغرافیایی و منظور از مهارت روش خاص جمع‌آوری و پردازش داده‌ها است. تحقیق در این پژوهش از نوع کاربردی می‌باشد.

با توجه به خصوصیات و ویژگی‌های موضوع مورد مطالعه، از روش‌های متداولی که در مطالعات علوم انسانی مطرح است استفاده شده است. این تحقیق از لحاظ هدف بنیادی-کاربردی و از نظر روش کار "توصیفی-تحلیلی" می‌باشد.

۱. روش کتابخانه‌ای و اسنادی: از این روش به منظور دستیابی مبانی کلی پژوهش که شامل مباحثی مانند تعاریف و مفاهیم کلیدی و عملیاتی، پیشینه پژوهش، ضرورت و اهمیت پژوهش، تشریح کاربردها، طرح‌ها و شاخص‌ها و دیدگاه‌های نظری پژوهش می‌باشد، استفاده گردیده است. ابزارهای مورد استفاده در این روش تهیه فیش‌برداری گردآوری اطلاعات بوده است.

۲. روش میدانی: به منظور شناسایی و گردآوری اطلاعات در ارتباط با عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، با روش اکتشافی و از طریق مصاحبه با متخصصان به شیوه نیمه ساختار یافته از حدود ۳۰ نفر از کارآفرینان در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد در حوزه موضوع پژوهش پرسیده شد، برای تحلیل داده‌ها، از سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری، کدگذاری گزینشی، استفاده شد. این بخش از مطالعه با نمونه‌گیری هدفمند شروع شد و بر اساس نمونه‌گیری نظری تا اشباع داده‌ها ادامه یافت. متن مصاحبه‌ها از افراد منتخب بر روی نوار ضبط و به عنوان داده اصلی پژوهش بهره‌برداری شد. برای تحلیل داده‌ها، مصاحبه‌ها با نوار پیاده و به روش تحلیل مقایسه‌ای مداوم و مطابق با روش استراس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، محور و گزینشی تجزیه و تحلیل شدند در کدگذاری باز متن هر مصاحبه چندین بار خوانده و مفاهیم اصلی آن استخراج و به صورت کدهایی ثبت شدند. سپس کدهایی که از نظر مفهومی با یکدیگر مشابه بودند، به صورت خوشه‌هایی درآمدند. در کدگذاری محوری کدها و دسته‌های اولیه در کدگذاری باز ایجاد شده بودند، با یکدیگر مقایسه شدند و ضمن ادغام موارد مشابه، دسته‌هایی که به یکدیگر مربوط می‌شدند حول محور مشترکی قرار گرفتند. سپس کدگذاری انتخابی انجام و متغیر اصلی مشخص شد. در نهایت، بعد از کدگذاری باز، محوری و گزینشی، با عنوان پیامد های علمی به دست آمد. در نهایت مقوله‌ها را بر اساس نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته شد.

یافته‌های تحقیق

بررسی عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد

جهت تفسیر معانی پنهان و آشکار مصاحبه‌های بررسی شده با رویکرد تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار بر اساس مصاحبه با افراد متخصص، پس از استخراج واحد معنا، فشردگی جملات مشابه در قالب یک عبارت و رمزگذاری، تعداد (۴۴)، رمز استخراج شد که در طبقات مختلف (مقوله‌ها و شاخص‌ها) با توجه به ارتباط مفهومی و موضوعی قرار گرفت (جدول ۱).

جدول (۱): ارتباط بین رمزها، مقوله‌ها، مولفه‌ها

مؤلفه	رمز	زیر مقوله، شاخص
اقتصادی، اجتماعی	عدم سرمایه‌گذاری در زمین و مستغلات و دلالتی‌گری	اقتصادی و اجتماعی
	کاهش سود تسهیلات بانکی و مالیات واحدها برای کارآفرینان	
	عدم فرایند اداری سخت و طولانی برای اخذ اعتبارات خرد	
	افزایش خدمات مالی و بانکی جهت ایجاد کارآفرینی و کسب و کارهای خرد	
	وجود تشکل‌های تعاونی و مردمی و موسسات مردم نهاد	
	افزایش میزان درآمد در بخش کشاورزی	
	کاهش هزینه تامین انرژی و سوخت برای واحدهای تولیدی	
	جذابیت در تسهیلات بیمه کارآفرینان	
برگزاری مسابقات کارآفرینی بر، تجلیل از افراد برتر، عملیاتی کردن ایده‌های ناب	برگزاری مسابقات کارآفرینی و بهره برداری از ایده‌های برتر	
کاهش کپی برداری محصولات تولیدی	رعایت حقوق مالکیت	
مکان‌یابی مناسب بازارچه‌های محلی، اعطای غرفه به کارآفرینان در بازارچه‌ها	ایجاد و توسعه بازارچه‌های محلی	
زیرساختی	پرورش ذهن بارور و خلاق در سیستم آموزش رسمی کشور	زیرساختی
	عدم فاصله خطوط انتقال انرژی (آب و برق و...) از مکان‌های مناسب احداث واحدهای تولیدی	
	دسترسی به نهاده‌های مختلف کشاورزی	
	دسترسی راه‌های مناسب و حمل و نقل مناسب	
	افزایش انبار و سردخانه	
	ایجاد مهارت جمعیت فعال و کاهش مهاجرت فضلی و اشتغال در مشاغل یدی	
	کاهش سختگیرانه قوانین زیست محیطی و بهداشتی	
	افزایش مواد اولیه برای ایجاد برخی صنایع تبدیلی	
آموزش فنی روستاییان در زمینه روش‌های نوین فعالیت‌های کشاورزی	سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه گذاری	
افزایش میزان تحصیلات در جهت ایجاد کارآفرینی		
ایجاد طرح بنگاه‌های زودبازده برای کسب و کارهای خرد		
افزایش ایده‌های خلاقانه برای کارآفرینی		
درون سازمانی	مهارت مدیر	عوامل انسانی
	کارآفرینی مدیر	
	ریسک‌پذیری مدیر	
	مدیریت صحیح هزینه‌ها	
	توانایی مقابله با رویدادهای منتظره	
	مهارت نیروی کار	
عوامل تولیدی	کیفیت محصول تولیدی	عوامل تولیدی
	میزان محصول	
برون سازمانی	مدت و مبلغ بازپرداخت وام	مالی و بازاریابی
	مکان استقرار بنگاه	
	دریافت یارانه دولتی	
	حمایت و مصوبات دولت از تولید	
	بیمه کردن بنگاه	
	بازاریابی محصول	
	تنوع فعالیت‌ها	
	رقابت با سایر کسب و کارهای خرد	
	همکاری بانک کشاورزی	

	همکاری جهاد کشاورزی
	مشاوره با کارشناسان مربوطه
	استفاده از اینترنت
	استفاده از فن آوری‌های روز

منبع: یافته‌های تحقیق

فراوانی مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها: به منظور انطباق مقوله و شاخص‌ها (شاخص‌های استخراج شده از مصاحبه متخصصین) با رمزهای به دست آمده از تحلیل محتوای مصاحبه، فراوانی هر کدام از رمزها شناسایی و محاسبه شدند. توزیع فراوانی یافته‌های به دست آمده از مصاحبه بر اساس هر یک از مولفه‌ها و شاخص‌ها در جدول زیر ارائه شده است:

جدول (۲): توزیع عوامل اقتصادی و اجتماعی

شاخص		زیر مقوله	مقوله
درصد	فراوانی	اقتصادی و اجتماعی	عوامل اقتصادی و اجتماعی
۷۲/۷۲	۸		
۹/۰۹	۱		
۹/۰۹	۱		
۹/۰۹	۱	ایجاد و توسعه بازارچه‌های محلی	

منبع: یافته‌های تحقیق

۱- مؤلفه اقتصادی و اجتماعی

جهت بررسی عوامل موثر در پایداریسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، مؤلفه اقتصادی از ۴ زیر مقوله یا شاخص استفاده شده است. همانطور که جدول (۲) نشان می‌دهد بیشترین فراوانی مربوط به شاخص اقتصادی و اجتماعی با ۷۲/۷۲، و کمترین فراوانی نیز متعلق به برگزاری مسابقات کارآفرینی و بهره‌برداری از ایده‌های برتر، رعایت حقوق مالکیت، ایجاد و توسعه بازارچه‌های محلی با ۹/۰۹ می‌باشد.

۲- مؤلفه زیرساختی

جهت بررسی عوامل موثر در پایداریسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، مؤلفه زیرساختی از ۱ زیر مقوله یا شاخص استفاده شده است. همانطور که جدول (۳) نشان می‌دهد عوامل زیرساختی مقدار فراوانی ۸ و میزان درصد ۰/۱۰۰ را به خود اختصاص داده است.

جدول (۳): توزیع عوامل زیرساختی

شاخص		زیر مقوله	مقوله
درصد	فراوانی	زیرساختی	زیرساختی
۰/۱۰۰	۸		

منبع: یافته‌های تحقیق

۳- مؤلفه سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه گذاری

جهت بررسی عوامل موثر در پایداریسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، مؤلفه سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری از ۱ زیر مقوله یا شاخص استفاده شده است. عوامل سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری مقدار فراوانی ۴ و میزان درصد ۰/۱۰۰ را به خود اختصاص داده است.

جدول (۴): توزیع سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه گذاری

شاخص		زیر مقوله	مقوله
درصد	فراوانی	سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه گذاری	سرمایه اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری در سرمایه گذاری
۰/۱۰۰	۴		

منبع: یافته‌های تحقیق

۴- مؤلفه درون سازمانی

جهت بررسی عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، مؤلفه درون سازمانی از ۲ زیر مقوله یا شاخص استفاده شده است. همانطور که جدول (۵) نشان می‌دهد بیشترین فراوانی مربوط به زیر مقوله عوامل تولیدی با ۰/۷۵ و کمترین فراوانی نیز متعلق به زیر مقوله عوامل انسانی با ۰/۲۵ می‌باشد.

جدول (۵): توزیع مؤلفه درون سازمانی

شاخص		زیر مقوله	مقوله
درصد	فراوانی	عوامل تولیدی	درون سازمانی
۰/۷۵	۶		
۰/۲۵	۲	عوامل انسانی	

منبع: یافته‌های تحقیق

۵- مؤلفه برون سازمانی

جهت بررسی عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، مؤلفه برون سازمانی از ۲ زیر مقوله یا شاخص استفاده شده است. همانطور که جدول (۶) نشان می‌دهد بیشترین فراوانی مربوط به زیر مقوله مالی و بازاریابی با ۶۱/۵۳ و کمترین فراوانی نیز متعلق به زیر مقوله روابط برون سازمانی با ۳۸/۴۶ می‌باشد.

جدول (۶): توزیع مؤلفه برون سازمانی

شاخص		زیر مقوله	مقوله
درصد	فراوانی	مالی و بازاریابی	برون سازمانی
۶۱/۵۳	۸		
۳۸/۴۶	۵	روابط برون سازمانی	

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل محتوای استخراج شده از عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد

به طور کلی ۴۴ رمز در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد استخراج و ۹ شاخص به دست آمده از متخصصین مقایسه و بررسی تحلیلی شد. این ۹ شاخص در چهار مقوله (اقتصادی و اجتماعی، زیرساختی، برون سازمانی، درون سازمانی، سرمایه اجتماعی و سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری) جای می‌گیرند. وضعیت هر یک از شاخص‌ها با توجه به تعداد متخصصانی که به آنها اشاره کرده‌اند، در جدول (۷) موجود است.

جدول (۷): توزیع عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد

درصد	تعداد	شاخص
۰/۱۰۰	۲۰	اقتصادی و اجتماعی
۹۳/۳۰	۱۹	زیرساختی
۹۲/۳۰	۱۹	سرمایه اجتماعی و سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری
۹۲/۳۰	۱۹	درون سازمانی
۹۲/۳۰	۱۹	برون سازمانی

منبع: یافته‌های تحقیق

مرحله نظریه‌پردازی (کدگذاری انتخابی)

هدف نظریه‌پردازی بنیادی، تولید نظریه است نه توصیف صرف پدیده. برای تبدیل تحلیل‌ها به نظریه، طبقه‌ها باید به طور منظم به یکدیگر مربوط شوند. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی است. به این ترتیب که طبقه محوری را به شکل نظام‌مند به دیگر طبقه‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و طبقه‌هایی را که به بهبود و توسعه

بیشتری نیاز دارند و اصلاح می‌کند. محقق برای نوشتن بخش تفسیری مطالعه و ربط دادن مفاهیم با یکدیگر از چند شیوه می‌تواند استفاده کند که یک شیوه استفاده از الگوی سؤال‌هاست که طی مصاحبه‌ها تهیه شده و نشان‌دهنده ایده پژوهشگر است. لذا محقق برای نوشتن بخش تفسیری و ربط دادن مفاهیم با یکدیگر از شیوه داستان‌گویی بر اساس ارجاع مصاحبه‌ها و آنچه در مقولات به دست آمده بهره برده است که مهمترین آنها مورد بحث قرار گرفته است.

عوامل اقتصادی و اجتماعی

از دیدگاه کارآفرینان زمینه‌های اجتماعی برای ایجاد کسب و کارهای خرد لازم و ضروری است. از دیدگاه کارآفرینان بستر اقتصادی کشور برای بورژوازی مستغلات مساعدتر از تولید کنندگان و واحدهای صنعتی است. همچنین بوروکراسی شدید اداری و ضمانت‌های مالی و بانکی بسیار دشواری برای دریافت اعتبارات بانکی بر سر راه کارآفرینان وجود دارد. از سوی دیگر یکی از عوامل موثر در پایداری کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد؛ افزایش درآمد بخش کشاورزی می‌باشد. زمانی که درآمد در بخش کشاورزی پایین باشد ایده کارآفرینی و راه‌اندازی کسب و کارهای خرد را با کمبود بودجه و سرمایه مواجه می‌کند. از دیدگاه کارآفرینی عامل موثر دیگر در پایداری کسب و کارهای جدید، کاهش بهای سرسام‌آور برای تامین انرژی و خدمات اولیه می‌باشد.

همچنین بر اساس دیدگاه کارآفرینان، ابزار و مکانیزهای مالی و پولی در شهر، نقش بسزایی در پایداری کسب و کارهای خرد در این سکونتگاه‌ها دارند و مسئولان شهری و شهروندان با استفاده از این ابزارها می‌توانند گام موثری در راستای تحقق کارآفرینی بردارند. ارائه وام‌های خوداشتغالی، برقراری معافیت‌های مالی و بیمه‌ای، از موارد بسیار مهم در این زمینه می‌باشند. همچنین باید ذکر کرد، کارآفرینی، مرحله تبدیل ایده به عمل و اجرایی کردن اندیشه می‌باشد و اگر نتوانیم به ایده‌ها جامه عمل بپوشانیم، بی شک پایداری کسب و کارهای خرد شکل نخواهد گرفت. از این رو در مصاحبه‌های انجام شده، برگزاری مسابقات کارآفرینی و بهره‌برداری از ایده‌های برتر به عنوان راهکاری برای عملیاتی کردن ایده‌های نو در حوزه کارآفرینی مطرح شد که به نظر افراد مصاحبه شونده، می‌توان با سرمایه‌گذاری بر روی ایده‌های برتر، هم امکان ایجاد ثروت را برای منطقه و کارآفرینان فراهم کرد و هم عاملی موثر در افزایش پایداری کسب و کارهای خرد شد. برگزاری نمایشگاه‌های کارآفرینی در سطح شهر نیز پیشنهاد دیگری بود که در این زمینه مطرح شد که علاوه بر اینکه محصولات کارآفرینان تجاری می‌شود، به شناخته شدن این افراد و محصولات نیز و در نهایت افزایش روحیه کارآفرینان در بین شهر زاهدان می‌انجامد.

همچنین بر اساس نتایج به دست آمده، بازارها نقش موثری در حیات و رشد شهر زاهدان به عنوان مرکز تجارت و نیز ارتباطات و فرهنگ‌های شهری ایفا می‌کنند. در این پژوهش، ایجاد بازارهای محلی به عنوان عامل مهمی در راستای پایداری کسب و کارهای خرد شناخته شد.

عوامل زیرساختی

از دیدگاه کارآفرینان فراهم نبودن زیرساخت‌ها مانع اصلی در پایداری کسب و کارهای خرد در این سکونتگاه‌ها است. کمبود صنایع تبدیلی در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد و انتقال خطوط نیرو از مسیرهای معین و هزینه‌های بالای ایجاد خطوط جدید، کمبود راه‌های دسترسی مناسب و کمبود مهارت‌های فنی در جمعیت فعال موجب می‌شود انگیزه یا توان کافی برای ماندگاری در کسب و کارهای خرد کاهش بیابد. از سوی دیگر در سیستم آموزشی کشور، پرورش ذهن بارور و خلاق فراموش شده است. پیامد این فراموشی کمبود ایده‌های خوب برای پایداری کسب و کارهای خرد است. همچنین از دیدگاه مصاحبه شونده‌گان، در صورتی که ایده‌پردازی جهت پایداری کسب و کارهای خرد هم در این سکونتگاه‌ها صورت گیرد، باز هم کارآفرینانی هستند که شهر زاهدان را برای ایجاد واحدهای کسب و کار بر می‌گزینند زیرا زیرساخت‌های لازم در آنجا وجود دارد و دسترسی به بازار عرضه محصولات نیز در آنجا میسر است. بدین صورت عامل زیرساختی می‌تواند نقش موثری در پایداری سازی کسب و کارهای خرد در این سکونتگاه‌ها باشد.

عوامل سرمایه اجتماعی و سپرده گذاری در سرمایه گذاری

یکی از عوامل دیگر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، عامل سرمایه اجتماعی و سپرده گذاری در سرمایه گذاری می‌باشد. ضعف‌های سرمایه اجتماعی و عدم فعالیت به صورت تعاونی از عوامل موثر در عدم پایداری کسب و کارهای خرد در این منطقه است. همچنین تجمع پس‌اندازهای خرد مردم موجب تشکیل سرمایه اولیه جهت ایجاد کسب و کار می‌شود لیکن تبلیغات وسیع بانک‌ها برای دریافت بودجه ناشی از سپرده گذاری، انگیزه تجمیع سرمایه‌ها کم شده و به جای ریسک سرمایه گذاری، به سپرده گذاری در بانک‌ها روی می‌آورند. این ضعف در این مورد همراه با کمبود آموزش کاهش پایدارسازی کسب و کارهای خرد را ایجاد کرده است.

عوامل درون سازمانی و برون سازمانی

با توجه به عوامل مطرح شده در جدول (۱)، عوامل موثر در پایدارسازی کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی، با افزایش تجربه مدیر، میزان پایدارسازی کسب و کارهای خرد افزایش می‌یابد. این یافته با نتیجه مطالعه Man et al (2002)، همسو می‌باشد. همچنین بین تعداد نیروی کار شاغل و افزایش پایدارسازی کسب و کارهای خرد ارتباط وجود دارد. این یافته با نتایج حاصل از مطالعات انجام شده توسط ((Yadollahi et al (2009), Brown (2005))، مطابقت دارد. همچنین نتایج نشان داد که بین محل ایجاد کسب و کار و افزایش پایداری در کسب و کارهای خرد ارتباط وجود دارد، در واقع نتایج نشان از آن دارد که هر چه فاصله کسب و کار از شهر بیشتر و دسترسی آن به بازار فروش محصول افزایش یابد میزان پایدارسازی کسب و کارهای خرد نیز کمتر می‌شود. نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعات (Yadollahi et al (2009))، همسو می‌باشد. همچنین با توجه به اینکه رابطه مثبت و معناداری بین مهارت مدیران کارآفرینی و پایدارسازی کسب و کارهای خرد وجود دارد. بهتر است در تخصیص اعتبارات به طرح‌های تولیدی، به تجربه و مهارت عملی متقاضی در زمینه طرح‌های تولیدی بیشتر توجه شود و کسانی که در اولویت قرار گیرند که ضمن اینکه تحصیلات بالاتری برخوردارند از تجربه کافی در خصوص فعالیت کسب و کار مربوط نیز برخوردار باشند.

توجه به تاثیر بالای فناوری روز به عنوان مؤلفه اثرگذار در عرصه پایدارسازی کسب و کارهای خرد، می‌باشد. همچنین قابل ذکر است که عدم آشنایی و استفاده از اینترنت توسط صاحبان کسب و کارهای مورد نظر جهت پیشبرد امور یک نقص عمده محسوب می‌شود و لذا برگزاری دوره‌های کاربردی اینترنت در امور تجاری جهت اعضای کسب و کارهای خرد در این سکونتگاه‌ها حائز اهمیت خواهد بود.

همچنین بر اساس نتایج مصاحبه شوندگان، همکاری بانک کشاورزی و جهاد کشاورزی در راستای پایدارسازی سکونتگاه‌ها غیررسمی نقش مهمی دارد. بسیاری از کارآفرینان ذکر کردند، اطلاع‌رسانی، پاسخگویی و اجرای دستورالعمل‌ها در سازمان جهاد کشاورزی زاهدان بسیار کم است، که این امر ناشی از عدم تقویت زیرساخت‌ها و توسعه ارتباطات و عدم فراهم شدن زمینه آگاهی بیشتر از شرایط، مقررات و آئین‌نامه‌های اداری و مصوبات دولتی در مورد طرح‌های کارآفرینی داشته است. لذا جهاد کشاورزی می‌تواند با برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای کارکنان در جهت افزایش بهره‌وری آنها با هدف پاسخگویی هر چه بهتر و برخورد صحیح با ارباب رجوعان به ویژه کارآفرینان موسس واحدهای تولیدی زمینه را برای پایدارسازی فراهم نماید.

از دیگر نتایج مصاحبه شوندگان، بانک کشاورزی می‌باشد. کارآفرینان در سکونتگاه‌ها غیررسمی این شهر با توجه به مشکلات مالیشان ترجیح می‌دهند تا از دیگر بانک‌ها و موسسات مالی نیازهای مالی را خود مرتفع سازند، لذا در بانک کشاورزی، بازنگری در پرداخت به موقع اعتبار، مسئولیت‌پذیری، اجرای دستورالعمل‌ها، شفافیت قوانین (اطلاع رسانی)، حائز اهمیت است و در این راستا بازنگری ساختاری در روند فعالیت‌های فعلی بانک کشاورزی پیشنهاد می‌شود.

نتیجه گیری

ایجاد و توسعه کسب و کارهای خرد، به عنوان سیاستی مهم در ایجاد مشاغل جدید، تسریع در بهبود اوضاع اقتصادی و رشد کشورها محسوب می‌گردد و به این دلیل است که باید توجه ویژه‌ای به کسب و کارهای خرد شود. زیرا کسب و کارهای خرد

قادر هستند که خود را با محیط امروزی وفق دهند و هم اینکه ساختار آنها امکان تطبیق با تغییرات و تحولات گسترده و همه جانبه را امکان پذیر ساخته و حفظ و باقی شان را فراهم می‌آورد. در راستای حفظ و پایداری کسب و کارهای خرد نیز عوامل مختلفی تاثیر گذار هستند. ولیکن از سوی دیگر افزایش فزاینده جمعیت شهرها سرانجام گریزناپذیری است که باید آن را به عنوان یک واقعیت پذیرفت، اما فرایند شهرنشینی به ویژه از طریق مهاجرت، با شهری شدن فقر همراه است. زاهدان نیز یکی از این جمله شهرهاست که با پدیده‌ی رشد سریع جمعیت و به تبع آن پیدایش انواع سکونتگاه‌ها غیرقانونی روبروست. از جمله سکونت‌گاه غیررسمی، شیرآباد که مساله دارترین عنصر در سیستم شهر زاهدان محسوب می‌شود. نرخ رشد بسیار بالای جمعیت شیرآباد و مهاجر بودن درصد بسیار بالایی از جمعیت آن، نشان‌دهنده مهاجرپذیر بودن این ناحیه می‌باشد. از کل جمعیت فعلی شیرآباد ۸۹ درصد آنها مهاجر می‌باشند. از طرفی هم ۴۴ درصد خانوارها سابقه‌ی سکونت شهری آن‌ها کمتر از ده سال می‌باشد. یکی از عوامل موثر در افزایش مهاجرت در این منطقه ناپایداری کسب و کارهای خرد در این منطقه می‌باشد. لذا در پژوهش حاضر به بررسی عوامل موثر در پایداری کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد زاهدان پرداخته شده است. در این راستا نتایج پژوهش نشان داد، ۴۴ ریز در پایداری کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی زاهدان استخراج و ۹ شاخص به دست آمده از متخصصین مقایسه و بررسی تحلیلی شد. این ۹ شاخص در چهار مقوله (اقتصادی و اجتماعی، زیرساختی، برون سازمانی، درون سازمانی، سرمایه اجتماعی و سپرده‌گذاری در سرمایه‌گذاری) جای می‌گیرند. آنچه که در نتایج عوامل اقتصادی نشان داد حاکی از نقش مهم و تعیین کننده مقدار وام در موفقیت کسب و کارهای خرد بود. لذا با عنایت بر این موضوع پیشنهاد می‌گردد که دولت طرح‌هایی که نیاز به وام بیشتر و در عین حال تولید درآمد بیشتر منجر شود در اولویت قرار دهد. ضمن اینکه باید به مقدار وام واگذار شده به متقاضیان و نحوه استفاده و به‌کارگیری آن نظارت مستقیم داشته باشد و از اعطای وام به طرح‌های خیلی کوچک با بهره‌وری پایین خودداری نماید. همچنین پیشنهاد می‌شود که با انجام کار کارشناسی، با توجه به نیاز هر یک از کسب و کارها تناسب بین وام پرداختی و نوع فعالیت کسب و کارهای خرد رعایت گردد. همچنین با ارائه راهنمایی و مشاوره در مراحل راه‌اندازی کسب و کارهای خرد می‌توان پایداری آنها را تضمین کرد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در خصوص شفافیت اطلاعات و ارائه راهنمایی اقدامات موثری صورت گیرد (تهیه کتابچه‌های راهنمای آنلاین). همچنین مشاوره مستمر قبل و بعد از شروع مشاغل خرد می‌تواند نقشی مهم در موفقیت این نوع از کسب و کارها داشته باشد. از این رو، ایجاد مراکز مشاوره محلی و بومی در خصوص کسب و کار خرد در شهر سکونتگاه‌ها غیررسمی از جمله شیرآباد و ارائه مشاور اولیه برای متقاضیان کسب و کارهای خرد می‌تواند گامی موثر در راه اندازی موفقیت‌آمیز مشاغل خرد باشد. با توجه به اهمیت ویژه بازار در حیطه کسب و کارهای خرد در سکونتگاه‌ها غیررسمی شیرآباد، لازم است دولت حمایت‌های خود را در زمینه تامین مکان‌های مناسب برای عرضه محصولات مشاغل خانگی، به کمک شهرداری‌ها و به‌کارگیری امکانات و فضاهای موجود سایر دستگاه‌های اجرایی، افزایش دهد. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده میزان سرمایه‌گذاری بر پایداری کسب و کارهای خرد تاثیر دارد، پیشنهاد می‌شود قبل از اعطای تسهیلات، تحقیقاتی در زمینه توان مالی مجریان و آنچه به عنوان آورده شخصی در طرح متعهد می‌شوند انجام گیرد تا از توانایی مجریان در سرمایه‌گذاری تعهد شده اطمینان حاصل شد. این کار به کاهش آثار سوء ناشی از ورشکستگی این واحدهای تولیدی کمک می‌کند. از سوی دیگر، به واحدهای دارای توان مالی کمتر، با قبول وثیقه واحد تولیدی، اعتبارات بلند مدت پرداخت شود.

منابع

- پیران، پرویز، (۱۳۸۲)، باز هم درباب اسکان غیررسمی (مورد شیرآباد زاهدان). مجله هفت شهر. ۳ (۹ و ۱۰)، صص ۷-۲۴.
- حجتی، رسول، پاسبانی، محمد، (۱۳۸۸)، مطالعه روش توسعه خوشه صنعتی با رویکرد UNIDO در SME (مطالعه موردی تولید کنندگان قطعات خودرو استان آذربایجان شرقی)، نشریه مدیریت صنعتی، دوره ۴، شماره ۸، صص ۳۱-۵۳.
- خشنودی فر، زهرا، سوختانلو، مجتبی، ملک محمدی، ایرج، (۱۳۸۹)، تاثیر عملکرد بانک کشاورزی و سازمان جهاد کشاورزی در میزان موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط کارآفرین در بخش کشاورزی، نشریه اقتصاد کشاورزی و توسعه، دوره ۱۸، شماره ۷۲، صص ۱۳۹-۱۶۰.

- رزمجو، منوچهر. مقصودی، طهماسب، (۱۳۹۷)، طراحی الگوی پایدار سازی کسب و کارهای خرد اجتماعی مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره)، مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۶، شماره ۱، صفحات ۲۳-۲۹.
- رهنما، محمدرحیم، مافی، عزت الله، اسدی، روح الله، (۱۳۸۹)، تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با الگوی SWOT، جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱۵.
- سعادت، احمد. دانش زاده، محمد، (۱۳۹۶)، شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر پایداری کسب و کار در طبقات مشاغل خرد (مطالعه موردی: کمیته امداد خمینی (ره) استان مازندران)، سومین کنفرانس سالانه مدیریت و اقتصاد کسب و کار. تهران.
- محترم، سمیه. محبوبی، محمدرضا. عبدالله زاده، غلامحسین، (۱۳۹۴)، نقش نهادهای حمایتی در توسعه کارآفرینی: مطالعه طرح های اشتغال‌زای کمیته امداد امام خمینی (ره)، نشریه کارآفرینی در کشاورزی، جلد دوم، شماره چهارم.
- Aidis, R. (2005). Institutional barriers to small and medium sized enterprise operations in transition countries, *small business economics* 17: p. 157.
- Garavan, T. N., Costine, P., & Heraty, N. (1995). The emergence of strategic human resource development. *Journal of European Industrial Training*, 19(10): pp. 4-10.
- Honjo, Y. & Harada, N. (2006). SME policy, financial structure and firm growth: evidence from Japan. *Small Business Economics*, 27(4-5): pp. 289-300.
- Ijose, O. (2010). Strategic human resource management, small and medium sized enterprises and strategic partnership capability. *Journal of Management and Marketing Research*, 5, p. 1
- Johnson, M. W., Christensen, C. M., & Kagerman, H. (2008). Reinventing your Business Model. *Harvard Business review*, 86(12): pp. 57-68.
- Lacy, P., Cooper, T., Hayward, R., Neuberger, L., (2010). A New Era of Sustainability: CEO Reflections on Progress to Date, Challenges ahead and the Impact of the Journey toward a Sustainable Economy. UN Global Compact – Accenture Sustainability Services.
- Oluwatoyin Dare Kolawole, P, (2012), analysis of factors influencing rural employment promotion in southern Nigeria"; *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, Vol. 8 Iss: 4.
- Rahnama, M.R; Moafi E and Asadi, R., (2010). Analysis situation of urban good governance in Mashhad with SWOT, *Journal of Geography and Regional Development*, No 15, pp 197 – 224.
- Rauch, A. & Hatak, I. (2016). A meta-analysis of different HR-enhancing practices and performance of small and medium sized firms. *Journal of business venturing*, 31(5): pp. 485-504
- Sarosa, S. (2007). The information technology adoption process within Indonesian small and medium enterprises. University of Technology, Sydney
- Zhang, M., Macpherson, A., & Jones, O. (2006). Conceptualizing the learning process in SMEs Improving innovation through external orientation. *International Small Business Journal*, 24(3), pp. 299-323.